

Møte torsdag den 25. januar kl. 10

President: H a n s J . R ø s j o r d e

D a g s o r d e n (nr. 44):

1. Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om forslag fra stortingsrepresentantene Ulf Erik Knudsen, Kenneth Svendsen og Robert Eriksson om innføring av elevers rett til fritt skolevalg på videregående skole (Innst. S. nr. 106 (2000-2001), jf. Dokument nr. 8:17 (2000-2001))
2. Interpellasjon fra representanten Rolf Reikvam til kirke-, utdannings- og forskningsministeren:
«Flere tilbud, kurs og linjer i videregående skole har så få søkere at de må rekruttere elever fra flere fylker om tilbudet skal kunne opprettes eller opprettholdes. Det er viktig å sikre god geografisk spredning og fordeling av slike tilbud. Et landsdekkende tilbud kan dessuten være viktig for å opprettholde et forsvarlig bredt tilbud ved mindre skoler. En del fag, små og verneverdige, er truet om tilbudet ikke defineres som landsdekkende. Tilbudene kan enten defineres som landslinjer eller landsdekkende linjer. Det politiske ansvaret må, også for slike tilbud, ligge hos fylkeskommunen. Statens rolle bør begrenses til å initiere, delta i å definere behov og ta initiativ til samarbeid om fag/linjer.
Er statsråden enig i en slik arbeidsdeling, og hvilke initiativ vil statsråden ta for å få til fylkeskommunalt samarbeid om tilbud som må rekruttere på tvers av fylkesgrenser?»
3. Referat

Presidenten: Den innkalte vararepresentanten for Nordland fylke, Bjørnar *Olsen*, har tatt sete.

Det foreligger tre permisjonssøknader:

- fra Stortingets president Kirsti Kolle *Grøndahl* om permisjon i dagene 30. og 31. januar for å delta i offisielt besøk i Slovakia
- fra representanten Bjørn *Hernæs* om permisjon i tiden fra og med 30. januar til og med 1. februar for å delta i en konferanse ved Wilton Park i Storbritannia
- fra representanten Arne *Lyngstad* om permisjon i dagene 31. januar og 1. februar for etter invitasjon å delta i studietur i forbindelse med Den Norske Sjømannsmisjons/Norsk Kirke i utlandets arbeidermøte i Thailand

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknadene behandles straks og innvilges.
2. Vararepresentantene, for Buskerud fylke Gerd *Johnsen*, for Hedmark fylke Magnhild Afseth *Olrud* og for Nord-Trøndelag fylke Astri *Wessel*, innkalles for å møte i permisjonstiden.
3. Gerd Johnsen innvelges i Lagtinget for den tid hun møter for Stortingets president Kirsti Kolle *Grøndahl*.

Valg av settepresident

Presidenten: Presidenten vil foreslå at det velges en settepresident for Stortingets møte i dag – og anser det som vedtatt.

Presidenten ber om forslag på settepresident.

Carl I Hagen (Frp): Jeg tillater meg å foreslå Øyvind Korsberg.

Presidenten: Øyvind Korsberg er foreslått som settepresident. – Andre forslag foreligger ikke, og Øyvind Korsberg anses enstemmig valgt som settepresident for Stortingets møte i dag.

Representanten Hallgeir H. Langeland vil fremsette et privat forslag.

Hallgeir H. Langeland (SV): På vegner av Kristin Halvorsen og meg sjølv vil eg setta fram eit forslag – som eg forresten trur vil gleda presidenten – om tilleggslyøve til Kystvakta i inneverande budsjettår.

Presidenten: Presidenten kjenner ikke begrepet «glede».

Representanten Harald T. Nesvik vil fremsette et privat forslag.

Harald T. Nesvik (Frp): Jeg vil på vegne av representanten John I. Alvheim og meg selv fremme forslag om å bevilge 1 000 mill. kr til utnyttelse av ledig behandlingsskapitet ved offentlige og private sykehus i Norge.

Presidenten: Forslagene vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

S a k n r . 1

Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om forslag fra stortingsrepresentantene Ulf Erik Knudsen, Kenneth Svendsen og Robert Eriksson om innføring av elevers rett til fritt skolevalg på videregående skole (Innst. S. nr. 106 (2000-2001), jf. Dokument nr. 8:17 (2000-2001))

Rikke Lind (A) (ordfører for saken): I forbindelse med innføringen av Reform 94 fikk alle 16–19-åringer rett til videregående opplæring. Videre fikk elevene rett til å komme inn på ett av tre grunnkurs de hadde søkt. Søkerens rettigheter er knyttet til fylkeskommunens totale kurstilbud og ikke til den enkelte skole.

Innenfor de rammer Stortinget har gitt, kan hver enkelt fylkeskommune organisere inntaket til videregående opplæring slik de selv ønsker. Blant landets 19 fylkeskommuner er det i dag ulik praksis og ulike erfaringer. Fylkeskommunenes valg av måte å organisere inntaket på begrunnes i geografiske, praktiske og politiske vurderinger. Flertallet i komiteen legger vekt på det lokale selvstyret og ønsker ikke en overstyring fra Stortingets side når det gjelder organiseringen av inntakene.

Lokaldemokratiets pris er at vi noen ganger får vedtak både i kommuner og fylkeskommuner som vi både liker og ikke liker. Så lenge ansvaret for videregående opplæring i dag ligger – og fortsatt vil ligge – til fylkeskommunene, mener vi at de også skal ha ansvaret for inntaket.

Den fremtidig plasseringen av videregående opplæring vil avklares når Stortinget behandler den forventede stortingsmeldingen om de tre forvaltningsnivåene og fordeling av deres oppgaver.

Med denne bakgrunn tilrår komiteen følgende:

«Dokument 8:17 (2000-2001) – forslag fra stortingsrepresentantene Ulf Erik Knudsen, Kenneth Svendsen og Robert Eriksson om innføring av elevers rett til fritt skolevalg på videregående skole – avvises.»

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Ulf Erik Knudsen (Frp): Flertallet skriver i sine merknader, ført i pennen av saksordføreren:

«Det er ulike erfaringer fra de fylker som praktiserer helt eller begrenset fritt skolevalg.»

Jeg lurer på hvor man har dette fra. I utredningen fra Stortingets utredningsseksjon, som ligger til grunn for Dokument nr. 8-forslaget, er det kun vist til erfaringer fra to fylker, Rogaland og Vestfold, som begge er positive når det gjelder fritt skolevalg. Når det gjelder de andre fylkene, står det ingenting i utredningen om hvordan man der vurderer erfaringene. Så mitt spørsmål er: Hvor har man dette fra?

Rikke Lind (A): En utredning fra Stortingets utredningsseksjon ligger til grunn for Fremskrittspartiets Dokument nr. 8-forslag, fremhever representanten. Men når det gjelder komiteens innstilling, har vi selvsagt også vurdert mer grunnlagsmateriale enn kun dette dokumentet.

Det er innført fritt skolevalg i Oslo og i andre fylker. Jeg har fått informasjon derfra som opplyser meg om at det er både positive og negative sider. Men det viktigste i denne saken er nettopp at man legger vekt på det lokale selvstyret, og at fylkeskommunen selv skal avgjøre utfallet. Enten det blir det ene eller det andre, så er det lokaldemokratiet man her legger vekt på.

Inge Lønning (H): Jeg merket meg med interesse saksordføreren sterke vektlegging av hensynet til det lokale selvstyret som det utslagsgivende argumentet i denne sammenheng. Det har jeg litt vanskelig for å forstå, fordi diskusjonen om det lokale selvstyret og om forholdet mellom det statlige forvaltningsnivå og det kommunale respektive det fylkeskommunale egentlig er en helt annen debatt enn det denne saken dreier seg om. Det denne saken dreier seg om, er hvilket omfang man ønsker å legge inn i retten til videregående opplæring, og da er det spørsmål om brukernes rettigheter i forhold til den offentlige forvaltning, enten den offentlige forvaltning ligger på det ene eller det annet nivå.

Det er litt vanskelig å skjønne logikken i at det er staten som gjennom beslutning i Stortinget tildeler den enkelte 16–19-åring en ubetinget rett til videregående opp-

læring, mens det skal være fylket som avgjør hvorvidt denne retten også skal omfatte retten til fritt skolevalg. Det ville ha vært analogt med om man når det gjelder den rettighet som fra 1. januar dette år er innvilget brukerne av sykehustjenester i dette land, skulle ha sagt at det er opp til den enkelte fylkeskommune å avgjøre hvorvidt det skal være fritt sykehusvalg eller ikke.

Jeg synes denne debatten om forholdet mellom det lokale selvstyret og den sentrale forvaltning egentlig er en debatt som ikke har noe med denne saken å bestille i det hele tatt, og jeg vil gjerne høre saksordføreren forklare hvorfor dette skal defineres som en debatt om forholdet mellom stat og fylkeskommune.

Rikke Lind (A): Jeg er helt uenig med Inge Lønning. Hvis det ikke nettopp er de konkrete sakene som skal vise hvor skillelinjene går mellom det lokale demokrati og Stortinget, må jeg si at jeg er undrende. Denne debatten om fritt skolevalg har jeg deltatt i gjentatte ganger i Akershus fylkeskommune, og det begynner å ligne litt på en fylkeskommunedebatt, dette. Jeg mener at dersom man vil ha et lokaldemokrati, må man også tørre å gi lokale myndigheter ansvaret for noe.

Da man gjennomførte Reform 94, la man vekt på elevens ønske og at alle skulle få et tilbud. Det var rammer Stortinget gav fylkeskommunen da man innførte denne reformen. Det ligger til grunn. Alle får et tilbud. Det er også slik i dag at 90 pst. får ønsket sitt oppfylt. Da er det for meg helt underlig at dette skal endres bare noen uker før man skal gjennomføre et inntak, og før man skal ha den store gjennomgangen av de tre forvaltningsnivåene og fordeling av oppgavene.

Ursula Evje (Frp): Praktiske, politiske og selvstendige lokalpolitiske vurderinger har vært fremme i debatten. Vi har også fått høre om Rogaland, Vestfold og Oslo, og jeg ble faktisk tilfreds da representanten Lind tok frem debattene som har vært i Akershus fylkestyre om skole. For det blir for meg ekstremt underlig, spesielt når vi vet at Akerhus, som er et relativt kompakt fylke når det gjelder distanser, med mange skoler, faktisk gjennom intern debatt får ordninger som «kommanderer» elevene rundt omkring i fylket, og gir dem en total arbeidsdag i Akershus, inklusiv reise på raskeste måte, på 12–15 timer i døgnet. Da lurer jeg på om ikke det lokale selvstyret kanskje viser at det ikke strekker helt til. Jeg vil be Rikke Lind være snill å utdype dette noe nærmere.

Rikke Lind (A): Det er nok sikkert mange eksempler på ting rundt i kommuner og fylkeskommuner vi ikke ville like, særlig Ursula Evje, siden det er mange fylkeskommuner – faktisk de fleste – som er styrt av et annet parti enn hennes eget.

Jeg tar ikke stilling til hvordan Akershus skal gjøre det, hvordan Oslo skal gjøre det, og hva som er best der eller der. Hva som er best for Tromsø, eller hva som er best for Akershus eller Oslo, føler jeg meg ikke kompetent til å vite noe om, for her er det veldig mye geografi inne. Prinsippet – og komiteens tilråding – er at vi ikke

går inn og tar stilling til disse måtene å organisere på. Vårt utgangspunkt og vårt forslag er at man overlater dette fullstendig til fylkeskommunene selv, og da er det sikkert mange spennende politiske debatter som kan foregå og vil foregå om denne saken i fylkeskommunene.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til replikk.

Ulf Erik Knudsen (Frp): Jeg registrerer at saksordføreren er veldig opptatt av hva som er best for fylkene. For Fremskrittspartiets del er det som er viktig, hva som er best for elevene.

For øvrig merker jeg meg også at saksordføreren viste til erfaringer fra bl.a. Oslo, som skulle være negative på dette området. Det kan være at disse undersøkelsene fra Oslo i min store papirbunke har kommet bort, men jeg har ikke sett utredninger som viser at det skal være dårlige erfaringer i Oslo. Jeg har heller ikke sett noe i merknadene til flertallet som viser til erfaringene fra Oslo, som da påstås å skulle være dårlige på dette området. Det er mulig at man baserer dette på synsing som har vært i avisene.

Det er kommet fram at dette forslaget fra Fremskrittspartiet er basert på en utredning fra Stortingets utredningsavdeling, som har foretatt en gjennomgang av inn-taksreglene i alle våre fylker. Som det fremgår av Dokument nr. 8-forslaget, er det betydelige forskjeller fra fylke til fylke. Noen fylker har fritt valg, andre har relativt strenge regelverk, som har som fellesnevner at de tvinger elevene til å gå på den skolen som er nærmest, i hvert fall som hovedregel.

Når det gjelder innstillingen i denne saken, er jeg kanskje mest skuffet over sentrumspartiene, som ofte hevder å være distriktsvennlige og opptatt av at man ikke skal komme dårligere ut på grunn av bosted. I denne saken ser det ut til at dette åpenbart er glemte prinsipper.

Selv er jeg oppvokst i en tid da det var fritt skolevalg i mitt fylke. Jeg skal ikke stikke under en stol at det da var enkelte skoler det var rift om å komme inn på. Men jeg tror ikke at de som ikke kom inn, fikk alvorlige traumatiske skader. Hva førte det til i praksis? Vi som var elever, hadde større frihet enn de som skal inn på videregående skole nå. Og så var det kanskje slik at vi jobbet litt hardere på slutten av ungdomsskolen for å komme inn på den skolen vi hadde mest lyst til.

Jeg tror verken frihet eller konkurranse er skadelig, men det gjør åpenbart flertallet i denne sal. Jeg synes flertallet på ingen måte har forklart hvorfor ungdom i ett fylke skal behandles annerledes enn ungdom i et annet fylke på dette området. Vi synes ungdom skal ha de samme rettighetene uansett hvor i landet de bor, og ikke være prisgitt fylkeskommunale regelverk, hvor fylkene har lagt inn mer eller mindre fornuftige krav til dem som ønsker å gå på en annen skole enn den det offentlige har bestemt. Fritt skolevalg burde være en menneskerett.

Helt til slutt ønsker jeg å ta opp Fremskrittspartiets forslag i innstillingen. Når det gjelder Høyres forslag, er det en mindre presis utgave av Fremskrittspartiets forslag, som det ville være naturlig at vi gir vår subsidiære

støtte, og jeg antar at presidenten kan få lagt opp voteringen slik at dette blir avspeilet og vi får muligheten til å stemme subsidiært.

Presidenten: Ulf Erik Knudsen har tatt opp det forslag han refererte til, og anmodningen skal så langt det er mulig, etterkommes.

Elsa Skarbøvik (KrF): Når det gjelder elevens rett til fritt skolevalg på videregående skole, vil jeg også først vise til at dette er fylkeskommunenes ansvar, og at det derfor er store variasjoner mellom de enkelte fylkene.

Alle elever mellom 16 og 19 år fikk rett til videregående opplæring gjennom Reform 94, og de kan sette opp tre valg når det gjelder grunnkurs. Det viser seg at 90 pst. av elevene får sitt førstevalg i videregående skole i dag.

Det er altså den enkelte fylkeskommune som beslutter og dimensjonerer inntaket ved den enkelte skole. Slik har vi bestemt det. Det er noen fylker som har fått fram fritt skolevalg innenfor sine grenser, som vi har hørt, Vestfold bl.a., men som også dimensjonerer på tvers av fylkesgrensene ut fra den ordningen som vi har i dag, slik at det er mulig. Jeg viser til debatten om nye regioner og meldingen om de ulike forvaltningsnivå. Da får vi helt sikkert komme tilbake til denne problemstillingen.

Ett problem er skyssordningene. Det er økonomiske konsekvenser for fylkeskommunen i forhold til forslaget som vi behandler. Denne problemstillingen er ikke ukjent for fylkene i dag.

Når det gjelder de såkalt små fagene, som ikke alle fylker gir tilbud om, er det i dag ofte samarbeid mellom fylkene om å gi fagtilbud til elevene på tvers av fylkesgrensene. Kristelig Folkeparti ser derfor ikke behov for noen forandring på dette i den nåværende situasjon.

Inge Lønning (H): Flertallet sier i sine merknader i komiteinnstillingen følgende:

«Flertallet mener det ikke er riktig å vedta lovendringer nå som overstyret fylkeskommunene i forhold til hvordan inntaket til videregående opplæring organiseres.»

Man kan vektlegge setningsordlyden litt ulikt, men jeg leser den, når man understreker dette «nå», dit hen at begrunnelsen for ikke å ønske seg endringer er at det er en reform på gang når det gjelder forholdet mellom forvaltningsnivåene. Hvis man tolker dette velvillig, kan man lese det slik at man er åpen for å ta standpunkt til innholdet når dette er avklart. Dette er etter mitt skjønn en logikk som er lite overbevisende. For jeg kan ikke skjønne at «prinsippet om fritt skolevalg», som Høyre har formulert det i sitt forslag, har noe med organiseringen av forvaltningsnivåene å gjøre. Uansett hva som måtte bli utfallet av debatten om fylkeskommunens fremtid, vil man måtte si ja eller nei til dette prinsippet. Vårt forslag går ut på på vanlig måte å be Regjeringen om å utrede alle de praktiske sidene ved et slikt prinsippvedtak og komme tilbake til Stortinget med et fornuftig forslag til hvorledes disse praktiske tilretteleggingsproblemene best kan løses. Det kan ikke brukes som begrun-

nelse for å avvise å ta stilling til dette at man vil vente til saken om fylkeskommunens fremtid er avklart.

Etter mitt skjønn er den prinsipielle spørsmålsstillingen oversiktlig og grei. Spørsmålet er ganske enkelt: Når Stortinget har vedtatt at alle skal ha en rett til videregående opplæring, ønsker Stortinget at dette skal forstås dit hen at man også skal ha den størst mulige frihet for den enkelte til selv å velge hvorledes man ønsker å ta ut denne retten, hvilken skole man foretrekker å gå på? Hvis man anser det ønskelig – og jeg har for min del vanskelig for å skjønne at det kan være noen som ikke anser det som ønskelig – er det vel naturlig at lovgiveren ber Regjeringen om å utrede spørsmålet hvordan man best mulig kan tilrettelegge forholdene slik at denne retten til fritt skolevalg kan gis til alle.

Nå har jeg registrert – og det lå vel også i saksordførerens henvisning til de såkalte blandede erfaringene – at dette er ideologisk omstridt, bl.a. i Oslo, og at Arbeiderpartiet i Oslo f.eks. har hatt en inngrodd motvilje mot selve prinsippet om fritt skolevalg. Det er for så vidt et greit standpunkt hvis man ønsker at det er de politiske myndigheter som til enhver tid skal dirigere elevene dit hvor det passer best for myndighetene. Det som er litt vanskeligere å skjønne, er at mellompartiene, som bl.a. i Oslo har støttet prinsippet om fritt skolevalg, i innstillingen til denne saken vil gå mot et forslag om at det samme prinsippet skal legges til grunn. Det har jeg faktisk litt vanskelig for å forstå, for det forekommer meg å minne om en åpenbar inkonsekvens.

Marit Tingelstad (Sp): Det framgår av innstillingen at Senterpartiet ikke støtter Fremskrittspartiets forslag om fritt skolevalg i videregående skole.

Som kjent kan elever i dag velge studieretning innenfor tre grunnkurs, men det er altså ikke slik at de kan velge og vrake innenfor et sett av skoler. Landet vårt er så uensartet at å innføre en slik regel ville gi betydelige økonomiske konsekvenser. Som kjent er det stor forskjell på Finnmark fylke og Oslo. Skoletilbudene må da etter Senterpartiets syn til en viss grad styres.

Senterpartiet mener det er viktig å gi et så fleksibelt tilbud som mulig innenfor de rammer som gis i offentlige budsjetter. Senterpartiet er opptatt av at elever skal ha et videregående skoletilbud nærmest mulig sitt bosted. Vi ønsker videre at skoleeier, altså fylkeskommunen, skal planlegge sine opplæringstilbud i en helhetlig sammenheng. Dette innebærer en jevn fordeling av fagtilbud så langt det er mulig og forsvarlig, ut fra både økonomiske og faglige hensyn og ut fra de behov den enkelte elev har, og som samfunnet etterspør.

Det er fylkeskommunene som har ansvaret for å gi tilbud og fordele tilbudene mest mulig hensiktsmessig. I sin ytterste konsekvens vil en med fritt skolevalg kunne risikere svært store transportutgifter. Slik økonomien er i de fleste fylkeskommuner, kommer en ikke utenom å tenke over hvorledes en bruker midlene. Etter Senterpartiets syn er det viktigere å sette pengene inn i selve læringsprosessen og fagutviklingen enn å bruke dem til transportutgifter. At Fremskrittspartiet ikke har denne

helhetsvurderingen med i sitt forslag, viser at partiet ikke er så opptatt av den dimensjonen. Det er det jo greit å vite, i tillegg til at partiet ikke har prioritert kommuneøkonomien særlig høyt ved noen budsjettbehandlinger i dette hus. Senterpartiet er også opptatt av det lokale selvstyret, og vi har tillit til at fylkespolitikere har den nødvendige kompetansen og vurderingsevnen på dette saksområdet.

Jeg har for øvrig ikke registrert at det er noe samstemt krav fra elever å få såkalt fritt skolevalg. Jeg har merket meg at en del politiske ungdomsorganisasjoner på høyresiden kjører saken, men fra elever generelt, gjennom elevorganisasjonene, har jeg ikke merket noe krav. Derimot har vi lyttet til det elevorganisasjonene sier med hensyn til skoleskiss. De ønsker å få et så fleksibelt skoleskissystem at ventetiden fra skoleslutt til bussavgang blir minimal. Men også dette er en sak for lokal- og regionalpolitikere, som vi i Stortinget bør overlate til dem å ta stilling til.

Fritt skolevalg over hele landet vil også kunne føre til flere hybelboende elever. Jeg har merket meg opplysninger fra Oppfølgingstjenesten om at flertallet av de som hopper av videregående opplæring, er hybelboere. Det er også verdt å merke seg i denne sammenheng.

For øvrig slutter Senterpartiet seg til innstillingen, som viser til at det ville være uheldig om Stortinget nå gikk inn for de endringene som Dokument nr. 8:17 skisserer, før behandlingen av Oppgavefordelingsutvalgets innstilling er ferdig.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Ulf Erik Knudsen (Frp): Fremskrittspartiet har aldri benektet at en ordning med fritt skolevalg vil kunne føre til enkelte mindre økninger av utgiftene til skoleskiss. Det er vi klar over, men det synes vi er en billig pris å betale for å gi den muligheten for både frihet og konkurranse som en slik ordning vil gi.

Når man hører innlegget fra Senterpartiet, kan man nesten tolke det dit hen at man faktisk ønsker å innføre forbud mot fritt skolevalg i alle fylker, og at det beste vil være om man hadde full tvang, hvor alle ble tvunget til å gå på den nærmeste skolen.

Representanten prøver også å dra dette over mot en debatt om prioritering av skolen, og trekker igjen fram påstanden om at Fremskrittspartiet er negativt til å styrke kommuneøkonomien. Det har vi tidligere tilbakevist en rekke ganger i denne sal. Vi har, i motsetning til Senterpartiet, valgt andre løsninger på hvordan vi kan styrke kommuneøkonomien. Vi styrker den bl.a. gjennom stykkprisfinansiering innen helsesektoren og skolesektoren.

Marit Tingelstad (Sp): Det er interessant å høre Fremskrittspartiets prioriteringer. Slik jeg oppfatter det, vil de altså betale denne prisen for fritt skolevalg, selv om det skulle gå ut over andre sider ved fylkesøkonomien.

Så må jeg si at det var en utrolig usaklig påstand fra representanten Knudsen å si at Senterpartiet ønsker forbud og full tvang. Hvis man kunne lese det ut av mitt

innlegg, må representanten ha god fantasi. Men det bekrefter én ting, nemlig at det er svært stor avstand mellom Senterpartiets skolepolitikk og ideologi og Fremskrittspartiets. Og det er jo greit nok å få stadfestet det enda en gang. Jeg kan bare vise til de alternative budsjettforslagene for å få bekreftet at det ikke har vært særlig store økninger til kommuneøkonomien fra Fremskrittspartiets side. Det tror jeg helt sikkert at tallene vil bevise.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til replikk.

Rolf Reikvam (SV): I 1994 fikk 16–19-åringene rett til videregående opplæring. Denne retten blir fra 1. august i år utvidet til å gjelde alle, også voksne. Det var verken Høyre eller Fremskrittspartiet som gikk i brodden for å sikre 16–19-åringene eller de voksne rett til videregående opplæring.

Loven legger utbyggingsplikten til fylkeskommunen. Det er fylkeskommunen som skal ha et tilbud som dekker det behovet som fins der, og det er fylkeskommunen som må ha nok plasser innenfor de ulike studieretninger og kurs, slik at de elevene – og også de voksne – som bor der, får sin rett oppfylt. På dette grunnlag foretar fylkeskommunen en utbygging. De bygger ut skoler, og de legger til rette for tilbud.

Så vet vi at over 90 pst. av de unge får sitt første ønske oppfylt, både når det gjelder kurs – grunnkurs og videregående kurs – og når det gjelder skoleplass. Over 90 pst.! Det betyr at vi i realiteten er ganske nær å ha et system med fritt skolevalg. Elevene får det tilbudet de ønsker. Og det synes jeg er bra. Hvis vi skal legge om, slik at elever skal kunne velge på tvers av fylkeskommunene, er det klart at det blir et problem for fylkeskommunen å planlegge utdanningstilbud, i og med at de har ansvar for sine elever og sine voksne. Og hvis da andre skal komme og fortrenge dem, er det klart at det blir vanskelig for en fylkeskommune å planlegge utdanningstilbud i sin kommune. Så jeg går ut fra at det som Høyre og Fremskrittspartiet er på jakt etter, er såkalt fritt skolevalg innenfor en fylkeskommune, at det er det som er mulig å realisere innenfor et system der ansvaret for utbyggingen ligger hos fylkeskommunen.

Jeg synes at dagens system fungerer godt, og det må også være rett – slik Senterpartiet understreket – å vurdere dette ut fra økonomiske hensyn. Det er klart at hvis vi får såkalt fritt skolevalg, og det innebærer at elever begynner å søke på tvers og på skoler lenger unna, betyr dette økte utgifter for fylkeskommunen. Og jeg ser ingen grunn til det.

Dessuten er det én ting til som er viktig når det gjelder fritt skolevalg – eller snarere den måten å organisere det på, som fylkeskommunene stort sett legger opp til i dag – og det er at vi får skoler som har elever med ulik bakgrunn, ulike forutsetninger og ulike evner og anlegg, og det tror jeg er en styrke for de aller fleste skoler. Jeg ønsker ikke skoler som de såkalt teoriflinke søker seg til, og så andre skoler som de som er mindre teoriflinke, blir henvist til. Og det er vel noe av det vi har sett tendenser til i Oslo. Hvis vi tar utgangspunkt i karakterinntaks-

kravene, har vi hatt en utvikling der noen skoler er mer populære enn andre.

Fritt skolevalg – slik det blir definert – er jo også noe som bare omfatter allmennfaglig studieretning. Vi vet at for de aller fleste yrkesfag er det få tilbud i de enkelte fylkene. Det er få søkere, og det er fra ett til to tilbud i hvert fylke – hvis det overhodet finnes. Det innebærer at de elevene som ønsker et bestemt tilbud, blir henvist til dette tilbudet i det fylket. Så jeg ser ingen grunn til å endre dagens praksis. Den fungerer veldig bra når vi ser på hvordan elevene får oppfylt sine ønsker. Og det virker som om fylkeskommunene stort sett gjør en god jobb med å bygge ut tilbud slik at de fleste får sine første ønsker oppfylt.

Odd Einar Dørum (V): Jeg vil bare bekrefte at flertallets formuleringer representerer et spenn av premisser. Jeg skal gjøre rede for Venstres premisser.

Det ligger i vårt program at vi ønsker at vi i fylkene skal kunne gå inn for fritt skolevalg dersom våre representanter ønsker det. Det har bl.a. skjedd i Oslo. Det er en ordning som jeg selv har vært med på å støtte og står inne for. Men det ligger også i dette at vi ikke ønsker nasjonal overstyring av dette, og definitivt ikke i en situasjon hvor vi diskuterer hvor skolene skal høre til.

La meg også tilføye to resonnement som vi har med oss. Det er deler av landet hvor vi som parti ønsker at man skal kunne velge på tvers av fylkesgrensene, men hvor våre folk har hatt den oppfatning at da bør fylkene slås sammen. Det gjelder bl.a. forholdet mellom Aust-Agder og Vest-Agder, konkret Lillesand kommune og nabokommunen Kristiansand. Vi har hatt det syn at når man skal kunne krysse den fylkesgrensen, bør det i det tilfellet også ha konsekvenser for fylkesinndelingen.

Så er det en debatt i seg selv om vi skal ha en fylkeskommune eller ikke. Det er en debatt i seg selv om vi skal ha en regional organisering, hvordan det nå skal være. Vi ønsker at de tingene skal ligge på bordet før vi går videre med den praktiske ordningen av hvordan det frie skolevalget skal være.

Vi er også av den oppfatning at det må være lov i deler av landet hvor man oppfatter dette som problematisk, å kunne ha andre standpunkter enn det jeg nå prinsipielt har gitt uttrykk for, fordi Norge er sammensatt. Jeg legger til grunn at det viktigste er at elevene får sitt førstevalg oppfylt. Jeg kan gi den saksopplysning at også i Oslo-systemet med fritt skolevalg er det faktisk bortimot slik. Men det representerer noen utfordringer som mitt parti i hvert fall er villig til å ta konsekvensen av i den kommunen.

På dette grunnlag er vi en del av flertallet. Vi ønsker ikke nå å gå videre med hvordan dette prinsippet skal håndteres, og vi stemmer også ut fra det. Men jeg hadde behov for å presentere de premissene som jeg nå har lagt fram for Stortinget.

Inge Lønning (H): Jeg bad om ordet en gang til primært fordi jeg ble oppmerksom på at jeg på grunn av

langt fremskreden alder glemte å ta opp forslaget fra Høyre i innstillingen. Det er herved gjort.

La meg også føye til en ørliten refleksjon ut fra debattens forløp. Det hevdes med styrke på den ene side at dagens tilstand er henimot fullkommen, at 90 pst. av elevene får sitt førstevalg oppfylt, og at det hele dermed er et marginalt problem. På den annen side hevdes det at det vil påføre fylkeskommunene svære problemer og svære utgifter dersom man skulle ønske å gjøre noe for den ørlille marginen som altså ikke får det. Logikken er ikke helt overbevisende, men la gå! Jeg registrerer at det er en kategori mennesker i Norges land som er overrepresentert i denne sal, og det er nåværende og forhenværende fylkespolitikere. Det er den eneste kategori mennesker i dette land som er svært opptatt av å dra omsorg for fylkeskommunen og dens oppgaver. Personlig synes jeg ikke det kan være noen høyprioritert oppgave i dagens Norge, og i hvert fall kan det ikke være en mer høyprioritert oppgave enn å forsøke å legge til rette for at brukerne av tjenestene skal få et så godt tilbud som mulig. For brukerne er det med respekt å melde revnende likegyldig hvilket forvaltningsnivå det er som sitter med ansvaret. For brukerne er det viktig å ha den størst mulige valgfrihet når man skal ta imot en tjeneste.

Presidenten: Hr. Lønning har tatt opp det forslag han refererte til.

Flere har ikke bedt om ordet, og debatten i sak nr. 1 er dermed avsluttet.

(Votering, se side 1667)

S a k n r . 2

Interpellasjon fra representanten Rolf Reikvam til kirke-, utdannings- og forskningsministeren:

«Flere tilbud, kurs og linjer i videregående skole har så få søkere at de må rekruttere elever fra flere fylker om tilbudet skal kunne opprettes eller opprettholdes. Det er viktig å sikre god geografisk spredning og fordeling av slike tilbud. Et landsdekkende tilbud kan dessuten være viktig for å opprettholde et forsvarlig bredt tilbud ved mindre skoler. En del fag, små og verneverdige, er truet om tilbudet ikke defineres som landsdekkende. Tilbudene kan enten defineres som landslinjer eller landsdekkende linjer. Det politiske ansvaret må, også for slike tilbud, ligge hos fylkeskommunen. Statens rolle bør begrenses til å initiere, delta i å definere behov og ta initiativ til samarbeid om fag/linjer.

Er statsråden enig i en slik arbeidsdeling, og hvilke initiativ vil statsråden ta for å få til fylkeskommunalt samarbeid om tilbud som må rekruttere på tvers av fylkesgrenser?»

Rolf Reikvam (SV): I videregående skole er det i dag 15 grunnkurs og, jeg tror, 88 videregående VK I-kurs. De aller fleste av disse VK I-kursene forutsetter at elevene etter fullført kurs skal tegne lærekontrakt og fullføre utdanningen etter to års læretid. Jeg vil anta at de aller fleste VK I-kurs har så få søkere at det kun er de største fyl-

keskommunene som har elevgrunnlag til å opprette eller opprettholde tilbud i egne fylker. De fleste kursene – og nå snakker jeg fortsatt om VK I-kurs – må rekruttere fra flere fylker.

Hvis vi gjør et lite tankeeksperiment: Maksimalt antall elever i klassen, gruppen i VK I er 15 elever. Det er fastsatt i forskrift fra departementet. Altså må det være oppimot 15 elever som ønsker et tilbud i et fylke, om det skal være nok elever til en klasse. Med 20 fylker betyr det at det på landsbasis må være oppimot 300 elever som søker et kurs, for at det gjennomsnittlig skal være elevgrunnlag for tilbud, dvs. en klasse i en gruppe i alle fylker. Dette er gjennomsnittstall. Som et lite apropos: Dette viser at å legge ansvaret for videregående skoler ned på kommunenivå vil sannsynligvis fungere meget dårlig, for det er iallfall ganske sikkert at det i de aller fleste kommunene ikke vil være elevgrunnlag til å opprettholde tilbud i så veldig mange kurs.

Av 208 lærefag vi har, er det kun 38 fag som har flere enn hundre lærekandidater. Hundre lærekandidater betyr at det gjennomsnittlig er fem kandidater i hvert fylke. Hva så med de resterende 166 lærefagene? De har altså under hundre kandidater, altså gjennomsnittlig færre enn fem i hvert fylke. Her er det viktig å presisere at flere lærefag rekrutterer fra flere VK1-kurs, slik at det blir jo ikke helt parallelt. Men det viser at det vil være veldig mange fag, veldig mange VK1-kurs, som har så få søkere at det ville være vanskelig å opprettholde dette.

Disse tallene som jeg refererer, viser – og dette er vanlige håndverks- og industrifag – at det er behov for å se på tvers av fylkesgrensene også for ganske ordinære, vanlige håndverks- og industrifag. Hvis det ikke blir gjort, er det særlig elever fra fylker med det minste elevgrunnlaget som vil bli dårligst stilt, og som vil få det dårligste tilbudet, de færreste valgalternativene. De store fylkene, som Oslo og Akershus, vil for de aller fleste fags vedkommende ha elever til egne tilbud. Det er derfor spesielt viktig at fylkene samarbeider for å sikre en god geografisk fordeling av tilbud som skal dekke flere fylker. Vi kan komme i den situasjonen at det blir de små fylkene, som ikke har nok elever til egne tilbud, som må sende sine elever til andre fylker uten å kunne være med på å planlegge hvilke tilbud en skal ha på tvers av fylkesgrensene.

Det beste alternativet vil derfor være at det inngås forpliktende samarbeid mellom fylkene der en er avhengig av å rekruttere elever på tvers av fylkesgrensene – dette for å sikre en skikkelig god geografisk fordeling av denne type tilbud. Jeg tror derfor også at det er viktig at fylkeskommunene forplikter seg i forhold til hverandre på den måten at de garanterer at de vil sikre så og så mange elever til et tilbud i et fylke som er avhengig av samarbeid med andre.

I tillegg til disse mer generelle håndverks- og industrifagene har vi en spesiell utfordring når det gjelder små og verneverdige fag. For å sikre tilbud til elever over hele landet kreves det en spesiell organisering for disse fagene. Flertallet i Stortinget la i Innst. S. nr. 180 for 1999-2000 sterke føringer for departementets videre arbeid

med disse fagene, altså de fagene som er definert som små og verneverdige. Jeg forventer at departementet og statstråden vil komme tilbake til Stortinget med en orientering, enten i en melding eller på en annen egnet måte, om hva som er gjort i forhold til de føringene som flertallet i Stortinget la inn i Innst. S. nr. 180 for 1999-2000. Der skisserte vi et opplegg med flere kontorer, geografisk fordelt over hele landet. I dag er det kun trødelagsfylkene, Akershus og Oslo og samiske kulturfag som har egne kontorer, så det haster å få gjort noe med dette.

Vi ser jo i disse dager at en er i ferd med å legge ned tilbud i Kongsberg, Tinius Olsens skole, tilbud som gjelder urmakerfaget og glassfaget. Dette er små fag som forutsetter og er avhengig av rekruttering fra hele landet. Det vil etter min oppfatning være en tragedie – iallfall vil det være veldig uheldig – om disse fagene blir borte, og de få elevene som ønsker dette, må reise til utlandet for å få et tilbud innenfor urmakerfaget. Jeg håper inderlig at statsråden tar kontakt med fylkeskommunene og på den måten er med på å sikre disse fagene som er i ferd med å bli nedlagt, og kan bli nedlagt fra høsten hvis vi ikke får til et samarbeid.

Den offentlige skole må også ha evne til å fange opp behov og utvikle nye tilbud, altså ikke være en statisk skole. Hvis ikke den offentlige skole har den evnen, er det alltid nye aktører som er klar til å ta over og utvikle slike tilbud, og også kommersialisere slike tilbud. Det er en utvikling som jeg vil anse som veldig uheldig.

Vi har jo flere eksempler på dette. Spesielt innenfor idrettsfag er dette tilbud som er blitt mer eller mindre kommersialisert. Nå har Stortinget satt et tak på antall elever som skal tas inn til disse toppidrettsgymnasene. Etter min oppfatning vil det være helt naturlig at disse tilbudene hadde blitt utviklet innenfor den offentlige videregående skole, slik at det kostnadmessig hadde blitt billigere for den enkelte elev. Jeg tror også vi hadde fått en bedre geografisk fordeling av den type tilbud.

Vi ser at videregående skoler prøver å utvikle den type tilbud. Vi har et eksempel på Rjukan, hvor de satser på et alpintilbud. Det som er spesielt med dette tilbudet, er at en nå bygger det opp med bakgrunn i yrkesfag. Ellers er det vanlig at en tar utgangspunkt i allmennfagene og så bygger på med noe idrett og legger til rette for toppidrettsaktivitet. På Rjukan har en tatt utgangspunkt i et yrkesfag og så utviklet et alpintilbud, som nå er presset og kan bli nedlagt. Dette vil jeg synes er leit og uheldig. Her burde fylkeskommunene ved hjelp av staten ta et felles ansvar.

Tilbud som skal dekke flere fylkeskommuner, kan løses på flere måter. Vi kan løse det ved det vi kaller landsdekkende tilbud, som betyr at fylkeskommuner samarbeider, fylkeskommuner utvikler det selv, eller vi kan etablere landslinjer. Vi har en del eksempler på at fag har vært truet og at skoler har vært i ferd med å bli nedlagt. Og så har staten grepet inn – jeg vil understreke at det var i forrige stortingsperiode – og opprettet en landslinje.

Jeg tror at den beste måten er at det er fylkeskommunene som har ansvaret, og at dette skjer gjennom landsdekkende linjer. Det bør være hovedprinsippet. Den splittingen av ansvaret mellom stat og fylkeskommune

tror jeg er uheldig. Jeg vil sterkt tilrå at når vi skal utvikle tilbudet på tvers av fylkesgrensene, må det primært og hovedsakelig skje ved landsdekkende tilbud. Og det må være helt unntaksvis at staten griper inn og etablerer et landslinjetilbud.

Jeg tror det er viktig at vi tar dette på alvor, at vi tar disse utfordringene, og at vi er oppmerksomme på hva som kan komme til å skje hvis vi ikke gjør noe med det. Jeg forventer og håper at statsråden tar kontakt med fylkeskommunene og får til et samarbeid, slik at vi kan sikre tilbud som er truet, og utvikle nye tilbud som vil være spennende tilbud i den offentlige videregående skole.

Statsråd Trond Giske: Jeg vil starte med å gi en kort beskrivelse av organiseringen av tilbudet om små fag innenfor videregående opplæring.

Det er fastslått i opplæringsloven at det er fylkeskommunene som har ansvaret for å planlegge og bygge ut det videregående opplæringstilbudet. Fylkeskommunene dekker også utgiftene til videregående opplæring. For de små fagene varierer opplæringsformen, organiseringen og finansieringen noe fra fag til fag.

For enkelte små fag har bransjen gått inn for å organisere opplæringen som særløp. Dette innebærer at det ikke legges opp til opplæring i skole etter endt grunnkurs. I stedet gis det opplæring i lærebedrift et år mer enn etter hovedmodellen for fagopplæringen. Fylkeskommunen er ansvarlig for å skaffe lærebedrifter og for å gi tilskudd til lærebedriften.

Fylkeskommunene samarbeider om skoletilbud i fag hvor det er søkergrunnlag til å opprette bare én eller noen få klasser på landsbasis. Fylkeskommunene har opprettet et organ som vurderer hvilke fag som skal omfattes av samarbeidet, og hvor tilbudene skal ligge. Fylkeskommunene som får tildelt en slik oppgave, er ansvarlig for driften og finansieringen av tilbudet, og foretar inntak av søkere fra hele landet. Fylkeskommunene er sikret betaling fra elevenes hjemfylke gjennom en avtale som samtlige fylkeskommuner har undertegnet.

Noen få fag er landslinjer. Hvilke fag dette gjelder, hvilke skoler som skal få gi tilbud i disse fagene og hvor stor kapasitet de skal ha, fastsettes av staten. Staten gir tilskudd til driften av disse skolene etter fastsatte satser. Som følge av at dette er en fylkeskommunal oppgave, blir overføringene fra staten trukket fra i rammen for overføringene til fylkeskommunene. Fylkeskommunen som driver den enkelte skole, finansierer lokaler og foretar inntak av søkere fra hele landet.

Jeg mener det er viktig å ha klare ansvarsforhold innen opplæringssystemet. Da får vi de mest fleksible løsningene som tar hensyn til søkerens ønsker, arbeidslivets behov og effektiv drift. Det vil være uheldig å la antallet søkere til et fag være avgjørende for hvordan ansvaret for faget skulle plasseres. Antallet søkere kan som kjent skifte over tid.

Prinsipielt mener jeg det er mange argumenter som taler for at ordningen med landslinjer kunne avvikles. Denne ordningen er en videreføring fra tiden før Reform 94 og tilslører ansvarsforholdet mellom staten og fylkeskom-

(Statsråd Giske)

munene og fylkeskommunene imellom. Den bidrar til å konservere disse tilbudene i den form og det omfang de fikk fastsatt flere år tilbake, fordi de ikke blir underlagt fylkeskommunenes helhetlige planlegging og prioritering på samme måte som de andre kursene i videregående opplæring. Fylkeskommunene belastes for utgiftene etter objektive kriterier og ikke etter bruk av tilbudet.

De landsdekkende tilbudene er en eksemplarisk måte for fylkeskommunen å løse sine oppgaver på i fellesskap. Fylkeskommunene, som selv har best oversikt over søknaden, tilpasser i fellesskap tilbudene til etterspørselen. Den økonomiske belastningen ved tilbudet blir fordelt mellom fylkeskommunene etter bruk. Så langt jeg kjenner til, har ordningen fungert godt for de kursene den omfatter. Det som er viktig, er å sørge for en løpende vurdering av om nye kurs bør legges inn under ordningen. Denne vurderingen av behovet for samarbeid må ut fra hensynet til en klar arbeidsfordeling foretas av fylkeskommunene som ansvarlige for planlegging og finansiering av tilbud innen videregående opplæring.

Det vil være en del av departementets samlede systemansvar å følge med på om dette samarbeidet fungerer etter hensikten, slik at landets samlede behov for kompetanse blir ivare tatt best mulig. Rammebetingelsene både når det gjelder økonomi, tilbudsstruktur og ansvarsdeling, er lagt til rette fra departementet på en slik måte at det gir fylkeskommunene rom for den fleksibilitet som er nødvendig for å tilpasse tilbudet etter skiftende behov lokalt, regionalt og nasjonalt. Men jeg vil være meget tilbakeholden med å gripe inn i avgjørelser om enkelttilbud fattet av enkeltstående fylkeskommuner eller av fylkeskommuner i fellesskap.

Med dette har jeg presisert mine synspunkter om ansvaret for fylkeskommunalt samarbeid om små fag. Ut fra disse synspunktene og måten fylkeskommunene ivaretar sitt ansvar på, ser jeg ingen behov for å ta nye initiativ nå, men vil fortsette å jobbe nært med fylkeskommunene om disse spørsmålene.

Rolf Reikvam (SV): Jeg takker for svaret – eller kommentaren.

Stort sett er vi enige om at ansvaret for denne type tilbud skal ligge hos fylkeskommunen, og at det bør utvikles landsdekkende linjer, ikke landslinjer. Statsråden og jeg er enige om den hovedlinjen fremover. Jeg har heller ikke noe problem med å være enig med statsråden i at de få landslinjene vi har, kan vurderes og eventuelt omgjøres til landsdekkende linjer, slik at den fylkeskommunen som i dag har en landslinje, gjør denne om til en landsdekkende linje gjennom et samarbeid med andre fylkeskommuner som i dag sender elever til denne landslinjen.

Jeg er likevel litt skuffet, for jeg er ikke sikker på om statsråden tar innover seg den situasjonen som vi er i, og det behovet som er for å få til samarbeid og initiere samarbeid slik at dette fungerer. Jeg har heller ikke noe problem med å si at den måten som det økonomiske oppgjøret foregår på, er en OK måte og en riktig måte. Men det er klart at i dette systemet kan det være visse hindringer

for å få til samarbeid, for i det øyeblikket man kjøper en elevplass og inngår en avtale med en annen fylkeskommune, er det noen kostnader med dette for fylkeskommunen. Så selve kostnadene kan da være med på å legge hindringer i veien for at dette fungerer fleksibelt og på en best mulig måte. Jeg vil nok sterkt oppfordre statsråden til ikke bare å følge med, ikke bare registrere hva som skjer, men også delta i debatten med fylkeskommunene. For det er uheldig når tilbud, eksempelvis et alpingymnas på Rjukan med grunnlag i yrkesfaglig studieretning, kanskje blir nedlagt fordi fylkeskommunene ikke har noen avtale, fordi fylkeskommunene rundt Telemark ikke bruker dette tilbudet og ikke er villig til å markedsføre det i sine kataloger, osv. Det er uheldig hvis urmakertilbudet i Kongsberg, som er det eneste vi har i landet, blir borte fordi vi ikke har gode nok avtaler, og fordi staten ikke er med og dytter på for å få avtaler. Så min oppfordring til statsråden er at han her tar ansvar, ikke bare registrerer, ikke bare ser hva som skjer, men også går inn i prosessene sammen med fylkeskommunene, ikke for å fortelle dem hvordan de skal gjøre det, men for å dytte på prosesser som er gode, slik at vi kan utvikle tilbud som er bra.

Stortinget har tidligere sagt at særløp vil vi gjerne utvikle mer av enn det vi har i dag. I forbindelse med evalueringen av Reform 94 var vi klare på at det skulle være lettere å etablere særløp enn det hadde vært tidligere.

L o d v e S o l h o l m hadde her teke over presidentplassen.

Statsråd Trond Giske: Jeg vil gjerne uttrykke anerkjennelse for det engasjementet som representanten Reikvam har i denne saken, og hadde ikke statsråden vært seg det bevisst før, så har han i hvert fall fått sjansen til det gjennom flere runder med representanten Reikvam på dette området – og det er bra.

Jeg registrerer at både interpellanten og jeg er av den oppfatning at ansvarsfordelingen er klar, og at det at fylkeskommunene har det ansvaret og gjerne løser det i fellesskap med landsdekkende tilbud, er en god måte å jobbe på. Men det er ikke til hinder for at vi kan ha et nasjonalt engasjement i forhold til fagtilbudet og delta i den diskusjonen – ikke bare følge utviklingen, men også ha meninger om den. Vi har f.eks. ansvar for den samlede fagstrukturen i Norge, og har jo også i den forbindelse en gjennomgang av fagstrukturen for å se hvordan den skal se ut i framtiden. Og det engasjementet bør jo også gjelde for de fagene som er så små at fylkeskommunene alene ikke klarer å tilby dem.

Men hvis vi derimot skulle begynne på nasjonalt hold å gå inn i enkeltsaker, f.eks. et alpintilbud i en bestemt kommune, tror jeg vi fort hadde kommet i et uføre. Jeg tror at vi, når vi har en klar ansvarsdeling, også skal være konsekvente i så måte når vi praktiserer vår politikk. Altfor ofte ser vi at vi er veldig prinsipielle og klare når vi fordeler ansvaret, men med en gang noe skjer lokalt som vi egentlig ikke liker, og som vi er uenig i, er vi raskt på banen og vil gjerne gjøre noe med det. Den forrige debatten vi hadde, kunne være et eksempel i så måte.

Jeg er glad for at vi er enige om ansvarsdelingen – at vi har et ansvar for å delta i debatten, men at selve beslutningsansvaret ligger hos fylkeskommunene – men vi skal selvsagt også bidra til at fylkeskommunene videreutvikler og får et enda bedre samarbeid seg imellom.

Sigvald Oppebøen Hansen (A): Da Stortinget evaluerte Reform 94 hausten 1999, slo Stortinget fast at hovedmodellen skulle ligge fast, men at det måtte opnast for større grad av særlep.

Det er i dag ein del tilbod som rekrutterer til lærefag, og som på landsbasis har under 100 elevar. Dette er viktige fag med lang kulturhistorie, som det er viktig å ta vare på. Desse små faga blir anten definerte og organiserte som landsdekkande liner, eller som landslinjer. Ansvaret er delt ved at staten har ansvaret for landslinene, og fylkeskommunane for tilbod som er definerte som landsdekkande fag. Dette er på mange måtar eit kunstig og problematisk skilje, ikkje minst i forhold til å samordne eit heilskapleg tilbod. Det er heller ikkje stor begeistring ute i fylkeskommunane for landslineordninga, då ei slik ordning har i seg at fylke som har landslinjer, blir trekte i rammetilskotet for elevar frå eige fylke.

Eg ser òg ei problemstilling i forhold til gjesteelevoppgjersordninga. Reint prinsipielt bør fylkeskommunane ha totalansvaret for vidaregåande opplæring, og det gav vi òg uttrykk for under evalueringa av Reform 94. Tilbod og liner som skal dekke to eller fleire fylke, eller skal vere landsdekkande, bør primært tilbys som eit samarbeid mellom fylka, og då som landsdekkande liner. Så får det bli statens oppgåve og ansvar å stimulere fylka til eit slikt samarbeid, slik at ein på best måte kan vareta viktige småfag.

Det er i desse dagar ein del prosessar i gang, m.a. ein gjennomgang av strukturen i vidaregåande opplæring. Det er difor viktig å ikkje binde seg opp i noko fast standpunkt før ein har avklart ein del ting. Det andre momentet er, som òg statsråden understreka og peika på, det å vere varsam med å gripe inn i avgjerdsler om enkelttilbod som blir fatta av ein fylkeskommune eller i fellesskap av fleire fylkeskommunar. Det er derimot viktig å stimulere til samarbeid, ikkje minst for å ta ansvaret for å bevare desse små faga. Det er ein viktig og riktig interpellasjon som representanten Reikvam har fremma, og det er viktig å diskutere desse spørsmåla framover nå.

Ursula Evje (Frp): På mange måter er denne debatten en videreføring av den debatten vi hadde tidlegare i dag, om fritt skolevalg innanfor de enkelte fylker, og den åpenbaringen at her er det ekstreme variasjoner mellom fylkene. Det i seg selv burde være nok til å være varsom med å legge også dette meget viktige ansvaret ut i fylkeskommunene fordi staten på en måte ikke behøver å spille en så konkret rolle i dette.

Reikvam har rett i en ting, og det er at det er statens plikt å sikre den kompetansen som finnes innen små og verneverdige fag for ettertiden. Jeg tror ikke han virkelig mener at det er det enkelte fylke med tilfeldig valgte po-

litikere som skal gjøre dette. Interpellasjonen er derfor grei nok, men å overlate ansvaret til et forvaltningsnivå på sotteseng, er tvilsom politikk – i hvert fall hvis vi tenker kompetanse.

Fremskrittspartiet er av den mening at det kun er staten som har dette ansvaret, det kan bare være staten, og det er staten. Hvem som utfører arbeidet med etablering og gjennomføring av tilbudet for små og verneverdige fag, er derfor like irrelevant som diskusjonen som raser for og imot konkurranseutsetting. Det er og må være brukeren som skal stå i sentrum, ikke hvem som produserer tjenesten, bare tjenesten har et kvalitativt innhold som er det beste vi kan levere.

Eleven samt det å ivareta og videreføre verdifull og sjelden kompetanse er det viktige både for samfunnet, for elever og for bedrifter. Fremskrittspartiet vil derfor påpeke at vi syns det var positivt mye av det statsråden la fram her. Vi syns det var særdeles hyggelig å høre at han presiserte dette ansvaret. Vi syns ikke det var like hyggelig når han uten videre var villig til å gi det bort til mer tilfeldig rådende nivåer.

Vi er av den oppfatning at ansvaret for opplæring ligger hos staten. Dette er tradisjonelt historisk riktig. Vi kan gå langt tilbake i tid, og Norge har hele tiden vært tuftet på folkeopplæringsprinsippet. Det er et statlig ansvar, staten skal finansiere det, staten skal sørge for kvalitet, og staten skal sørge for at alle som trenger opplæring, skal ha tilbudet tilgjengelig, enten det er grunnskole, vidaregåande skole eller høyere utdanning. Det er et ansvar Fremskrittspartiet vil påse at staten skal ha.

Arne Lyngstad (KrF): Jeg vil komme med noen korte merknader i denne interpellasjonsdebatten.

Kristelig Folkeparti er også enig i at ansvaret for vidaregåande skoler ligger hos fylkene, og vi ser ingen grunn til å endre det slik dagens situasjon er. Hva som blir fylkeskommunens framtid, får vi vurdere i det lyset, men i en senere debatt. Ansvaret for vidaregåande skole ligger altså hos fylkene.

Landsdekkende linjer er viktig for små fag og tilbud som dekker verneverdige håndverkstradisjoner. Det er klart at vi har et politisk ansvar for å sørge for at disse tilbudene finnes. Skal vi få det til, må det være et samarbeid mellom fylkene. Mitt inntrykk er at fylkene har etablert en dialog og har mulighet for samarbeid. Dette samarbeidet må videreføres. Fylkene må kartlegge behovene og bli enige om en arbeidsdeling, og departementet må følge med i det og stimulere til en rimelig dekning av tilbudet.

Jeg synes kanskje at statsråden signaliserer at han er litt tilbaketrukket her, og det tror jeg ikke gagnar disse små fagene. Her trengs det faktisk en aktiv overvåking. Men hovedproblemet ligger kanskje i markedsføringen av tilbudet – markedsføring over hele landet når det gjelder landsdekkende tilbud og for så vidt når det gjelder landslinjene. For skal en få søkere, må de ha kunnskap om at tilbudet finnes. Her har selvfølgelig bransjene et ansvar, men fylkeskommunene har også et ansvar med å gi markedsfører et tilbud i andre fylker. Her er det viktig at det

legges opp til felles rutiner og søknadsprosedyrer både i forhold til markedsføring og i forhold til inntak.

Jeg har oppfattet at gjesteelevoppgjøret mellom fylkene er et problem. Det er vel en ordening vi er nødt til å leve med. Men de som bare tenker fylkeskommunens økonomi, vil lett fokusere bare på sitt eget fylkes tilbud i et slikt perspektiv.

Kristelig Folkeparti har faktisk et nokså pragmatisk forhold til landslinjer. Vi er åpne for å vurdere det når det gjelder spesielt ressurskrevende linjer og tilbud, og det må da vurderes fra sak til sak. Men dersom små fag også bygges ned, må jo departementet eventuelt vurdere å omgjøre dem til landslinjer, ikke for å frata fylkene ansvar, men for å sikre tilbudet og å presse fram samarbeid mellom fylkene.

Til slutt: Jeg registrerer at Fremskrittspartiet nå ønsker å gjøre videregående opplæring til et statlig ansvar. Her viderefører jo da Fremskrittspartiet den skolesentralismen som vi har hatt tendenser til de siste tiårene.

Petter Løvik (H): Eg trur ikkje nokon er ueinig i at ein del viktige fag er så små at tilboda må dekke fleire fylke. Men det eg føler at interpellanten eigentleg vil med interpellasjonen, er at landslinjeordninga på sikt skal erstattast av eit system under fylkeskommunalt ansvar. Det er i alle fall vanskeleg å sjå at ein kan kome vesentleg vidare i ei avklaring enn det ein kom fram til under behandlinga av erfaringane med Reform 94.

I komiteinnstillinga som blei behandla for ca. eit halv år sidan, stod Arbeidarpartiet og SV åleine om ein særmerknad om at den delinga av ansvar mellom fylke og stat som vi har i dag, er uheldig, og at ansvaret for tilbud og linjer som skal dekke to eller fleire fylke, eller vere landsdekkande, primært skal ligge hos fylka. Berre i heilt spesielle tilfelle skal staten gå inn med landslinje.

Behandlinga av kommuneøkonomiproposisjonen for 2001 våren 2000 gav eit litt anna bilete. Då gjekk Arbeidarpartiet og SV inn for å behalde tilskota til landslinjene, men i dag er både interpellanten Reikvam og statsråd Giske tilbake på gamle stigar. Dette passar ikkje inn i den flotte, firkanta modellen, og det som representanten Sigvald Oppebøen Hansen sa i eit innlegg tidlegare i debatten, er ganske typisk. Han sa at det ikkje er særleg begeistring ute i fylkeskommunane for landslinjeordninga. Nei, men det har heller ikkje vore stortingsfleirtalet sin intensjon å begeistre fylkeskommunane. Derimot er både næringslivet og veldig mange av dei elevane som får desse tilboda, begeistra. Det må vere det viktigaste.

Høgre har for sin del lenge meint at det er viktig at staten framleis har ansvaret for landslinjene, sjølv om vi sjølvsagt ikkje har noko imot løysingar fylka imellom. Erfaringane synest likevel å tyde på at landslinjeordningane vil gi mykje meir tryggleik frå år til år. Det er eit nasjonalt ansvar å syte for å sikre framtida både for små fag og for spesielt kostbare tilbod. Det er etter Høgres meining vanskeleg å sjå nokon fornuftig grunn til å gjere endringar i dagens system. Det er i alle fall ikkje ein tilstrekkeleg grunn at ordninga med landslinjene bryt med den ordinære ansvarsfordelinga mellom fylke og stat.

Som konklusjon: Eg føler at dette er byråkratiet og venstresida sitt spark tilbake mot at stortingsfleirtalet gong etter gong, etter ønske frå næringslivet og elevar, har klart å berge landslinjene igjennom, trass i fleire forslag om det motsette. Eg håpar og trur at vi etter dagens debatt framleis skal klare å behalde dette systemet, ikkje til beste for fylkeskommunane, men til beste for næringslivet og den enkelte elev.

Marit Tingelstad (Sp): I den videregående opplærings fagflora er det en del fag som er så små at de må tilbys som landsdekkende tilbud fordi det ikke er søkere nok til å starte klasser i alle fylker.

Dette gjelder særlig verneverdige håndverksfag. En kan med en viss rett si at Reform 94 ikke tok tilstrekkelig hensyn til dette aspektet. I eget fylke forsvant f.eks. lafting og vøling som fag. I Norge er vi i den situasjon at vi ikke har tilstrekkelig kompetanse innenfor flere liknende håndverksfag. Skader på bygninger etter storflommen på Østlandet få år tilbake avdekket at Norge manglet kompetent arbeidskraft på dette området. Man måtte ty til Sverige for å få den nødvendige ekspertise. Et annet eksempel er at Riksantikvaren måtte sette i gang egen utdanning innen lafting – eller for å skaffe ekte tømrere, for å si det slik – for å gjennomføre Middelalderprosjektet. Dette er for dårlig, og dette er skoleverkets ansvar.

Det er fylkeskommunenes plikt å gi tilbud innenfor videregående opplæring. Dessverre er det så trange økonomiske rammer at dette ofte overskygger andre viktige mål, nemlig å ta vare på gamle, tradisjonsrike fag som representerer vår kulturarv og identitet.

Senterpartiet vil understreke at det er fylkeskommunen selv som skal definere regionens behov, men vi innser at dette ikke er tilstrekkelig for å ivareta små, verneverdige fag. Politikere må så å si løfte blikket og se på tvers av fylkesgrensene for å sørge for at det utvikles slik spesiell kompetanse som her omtales. La meg ta et par eksempler. Det er naturlig at kystfylkene tilbyr opplæring innen trebåtbyggerfaget, mens f.eks. Oppland og de andre innlandsfylkene må skaffe kompetanse innen lafting, ut fra det faktum at Oppland har en femtedel av alle fredede trebygninger i landet.

Det har vært mye diskusjon om de såkalte landslinjer, dvs. tilbud som staten betaler direkte for. Jeg mener at det i perioden omkring innføringen av Reform 94 var en altfor firkantet holdning fra departementets side når det gjaldt å legge til rette for tilbud som kunne betegnes som landslinjer. Senterpartiet er enig i at det ikke skal være noen sterk vekst når det gjelder landslinjer, men vi vil ikke stille oss helt avvisende til at det kan være enkelte fag som må kunne gå under denne betegnelse.

Det er imidlertid ønskelig at de landsdekkende linjene, som skal finansieres med gjesteelevoppgjør, kan videreutvikles for å ivareta behovet for små og verneverdige fag. En har dessverre ikke bare gode erfaringer med disse oppgjørene, slik jeg kjenner situasjonen. Fylkene krangler seg imellom, og dermed kommer kravet om at staten skal ta over, altså opprette landslinjer. Det er ingen ønskelig utvikling.

Det er viktig at departementet er årvåkent i denne saken og legger opp til en god dialog med skoleeierne, altså fylkeskommunene, slik at disse tilbudene først og fremst beholdes og videreutvikles til samfunnets og elevenes beste.

Til slutt tillater jeg meg å stille et spørsmål som må sies å være sterkt beslektet med dette. Hvor langt er departementet kommet i sin vurdering av høyere utdanning for fag innen bygningsvern? Jeg lurer på om statsråden kan gi et svar på det i dag, siden det er over ett år siden arbeidsgruppen la fram sin innstilling.

Odd Einar Dørum (V): Statsråden klargjorde ansvarsfordelingen. Jeg tror at statsråden av og til må følge Batman-prinsippet: ha god oversikt over landet og stupe ned som Batman fra skyen når det er bruk for praktisk handling. Grunnen til at jeg sier dette, er at jeg vet at hans forgjenger, statsråd Lilletun, hadde den oppfatning at han måtte følge med, og at han bl.a. tok initiativ når det gjaldt folkemusikk.

Hvis vi går inn i den situasjonen vi har nå, er det i alle fall noen av oss som – gjennom ulik informasjon og forskjellige kilder – er blitt bekymret for trebyggerfaget. Vi hadde en sak i budsjettet for i år som gjaldt båtbygging. Gjennom min kollega Ranveig Frøiland har jeg fått vite hvor viktig den er. Den er et eksempel på at en statsråd skal holde seg til ansvarsfordelingen. Men hvis – som representanten Lyngstad var inne på – punkt a: markedsføringen blir for svak, og punkt b: man får det klassiske, norske forvaltningsmessige svarteperspillet når det gjelder å gjøre opp, kan vondt føre til verre – for å si det på den måten. Jeg oppfatter det slik at dette er en av hensiktene til representanten Reikvam når han fremmer interpellasjonen sin: Han vil at man skal ha tilstrekkelig fokus, men ikke at statsråden skal overstyre.

Dette handler om hvorvidt håndverk og tradisjoner, som vi trenger, og som er en del av kulturarven vår, skal bevares, eller om vi skal miste det. Ikke minst linjen i Norheimsund har bevisstgjort meg når det gjelder hvor lite som skal til for at man mister det. Det samme gjelder en rekke engasjerte innlegg, bl.a. fra Marit Tingelstad om bygninger som blir utsatt for skade. Det er ikke mange igjen som kan dette håndverket, men det ville være synd og skam om vi ikke tok vare på de som er – og i landet sett under ett har vi plass og rom for det.

Jeg har ikke noen annen oppfatning enn statsråden har når det gjelder ansvar. Men en statsråd har ofte mulighet til å følge med, og forvaltningen gir mange muligheter til å gi små signaler. Det skal jobbes frimodig og friskt i forvaltningen, og ikke langsomt og tregt – det sier jeg ut fra erfaring. Den nåværende statsråd har vist slike evner når han vil det, og jeg antar at han bør ville det på dette området. Det er derfor jeg velger å uttrykke meg slik. Dette får være min støtte til det jeg oppfatter som hensikten med representanten Reikvams interpellasjon her i dag.

Rolf Reikvam (SV): Jeg forstår at Fremskrittspartiet og Ursula Evje ikke har noen særlig tillit til tilfeldig valgte fylkespolitikere. Jeg går ut fra at partiledelsen har mindre styring på nominasjonsprosessene i fylkene enn

de har når det gjelder Stortinget, og at det kan være årsaken til at de ikke har noen særlig tiltro til tilfeldig valgte fylkespolitikere. Jeg vil nok sterkt understreke at vårt demokrati forutsetter at det blir tilfeldig. Det er også ganske tilfeldig hvorledes dette stortinget er sammensatt, uten at det skulle ta fra oss muligheten til å handle fornuftig og riktig.

Det er også en grov misforståelse av Fremskrittspartiet hvis de oppfatter dette som en forlengelse av den debatten vi hadde i forrige sak. Her er det snakk om å etablere ett, kanskje to, tre tilbud i landet, slik at det finnes tilbud for de elevene som ønsker den type opplæring. Dette har ikke noe – overhodet ikke noe – med fritt skolevalg til allmennfaglig studieretning å gjøre. Dette dreier seg om å forsvare tilbud som er i ferd med å bli borte, og også opprette nye tilbud, som vi ønsker, men som det i utgangspunktet sannsynligvis ikke er nok rekruttering til til å opprette i alle fylker.

Så har jeg lyst til å si at Petter Løvik åpenbart har en evne til konspirasjonstenkning hvis han tror at dette er et stormløp mot landslinjene. Det er det overhodet ikke. Vi har etablert noen landslinjer, og jeg har ikke noe behov for å endre på det systemet. Jeg tror at det ideelt sett hadde vært en fordel med landsdekkende linjer, og at det var samarbeid mellom fylkeskommunene på denne måten, men jeg har ikke noe behov for å prøve å fjerne de landslinjene som vi har i dag. Jeg har nok ikke samme bilde som Petter Løvik har av hvor godt disse linjene fungerer; de synspunktene som kommer til meg, går iallfall ikke på at de fungerer særlig bra – det kan jo skyldes statens sulteføring av dem. Men de sliter, på samme måte som en stor del av det øvrige utdanningssystemet.

Jeg er også enig med statsråden når han sier at vi prinsipielt kan være enige – og så henger vi oss likevel opp i et lite tilbud, som jeg nevnte, et alpint tilbud. Målet mitt var ikke å gripe inn, eller prøve å få statsråden til å gripe inn. Det som er målet mitt, er at statsråden i samarbeid med fylkeskommunene peker på slike tilbud som er i ferd med å dø, som vi ikke ønsker skal dø, men som det ut fra et landsperspektiv er ønskelig å ta vare på. Målet er at det signalet kommer til fylkeskommunene, slik at fylkeskommunene sammen kan greie å ta vare på det, utvikle det og inngå avtaler, slik at dette ikke blir borte for oss. Jeg vil igjen minne om urmakeropplæringen på Kongsberg.

Statsråd Trond Giske: Det er ikke så mye å føye til helt på tampen av denne debatten.

Jeg registrerer at det i grunnen bare er Fremskrittspartiet som i denne interpellasjonsdebatten har uttrykt et avvikende syn på den mer prinsipielle ansvarsfordelingen innenfor dette området. Det er bra at det er et så pass bredt flertall som er enig om ansvarsdelingen og hvilke roller de ulike forvaltningsnivåene skal spille når det gjelder videregående opplæring.

Jeg syns egentlig at både representanten Reikvam og representanten Dørum oppsummerte på en god måte. Representanten Dørum sa at det kanskje er mulig å ha et fokus uten å overstyre på dette området. Og det er det. Det

fins selvsagt mange måter man kan stimulere fylkeskommunene på til å være med i en debatt om å delta i og påvirke utformingen av det videregående tilbudet uten at man går på tvers av den ansvarsdelingen som er lagt der.

Det er helt riktig, som flere har understreket, at dette også dreier seg om nasjonale interesser. Det dreier seg om kulturen vår, det dreier seg om å ta vare på tradisjoner og en historie som vi må ta et felles ansvar for. Det ansvaret – og den muligheten vi har til å følge med – akter jeg å ta på meg, uten at vi dermed bryter med den ansvarsfordelingen som er gitt.

Presidenten: Debatten i sak nr. 2 er dermed over.

Etter at det var ringt til votering i 5 minutt, sa

presidenten: Stortinget går då til votering.

Votering i sak nr. 1

Presidenten: Under debatten er det sett fram to forslag. Det er

– forslag nr. 1, frå Ulf Erik Knudsen på vegner av Framstegspartiet

– forslag nr. 2, frå Inge Lønning på vegner av Høgre

Det blir først votert over forslag nr. 1, frå Framstegspartiet, og deretter alternativt mellom innstillinga og forslag nr. 2, frå Høgre.

Forslag nr. 1, frå Framstegspartiet, lyder:

«Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om nødvendige lovendringer for at all norsk ungdom, fra høsten 2001, sikres rett til fritt skolevalg i den videregående skole.»

Votering :

Forslaget frå Framstegspartiet blei med 83 mot 18 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 11.35.47)

Komiteen hadde tilrådd:

Dokument nr. 8:17 (2000-2001) – forslag fra stortingsrepresentantene Ulf Erik Knudsen, Kenneth Svendsen og Robert Eriksson om innføring av elevers rett til fritt skolevalg på videregående skole – avvises.

Presidenten: Det blir no votert alternativt mellom innstillinga og forslag nr. 2, frå Høgre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber Regjeringen legge frem forslag som sikrer prinsippet om fritt skolevalg for elever i videregående skole.»

Presidenten har forstått det slik at Framstegspartiet ønskjer å stø forslaget frå Høgre.

Votering :

Ved alternativ votering mellom tilrådinga frå komiteen og forslaget frå Høgre vart tilrådinga vedteken med 67 mot 33 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 11.36.37)

Presidenten: I sak nr. 2 ligg det ikkje føre noko voteringstema.

S a k n r . 3

Referat

Presidenten: Det ligg ikkje føre noko referat.

Møtet slutt kl. 11.40.
